

International Journal Of Turkish Academic Studies

Vol. 6 • Num. 1 • June 2025

Tür: Kitap İncelemesi

Kabul Tarihi: 2 Mayıs 2025

Gönderim Tarihi: 27 Mart 2025

Yayınlanma Tarihi: 27 Haziran 2025

Atıf Künyesi: Altun, Sudan (2025), “ ‘Mitoslarda, Dinî Anlatılarda ve Tarihte Ötekinin Görünümleri’ Kitap Tanıtımı” **International Journal of Turkish Academic Studies (TURAS)**, C. 6, S. 1, s. 118- 125.

“ ‘MITOSLARDA, DİNÎ ANLATILARDA VE TARİHTE ÖTEKİNİN GÖRÜNÜMLERİ’ KİTAP TANITIMI”¹

Sudan ALTUN²

10.54566/turas.1666762

¹ Şeker, Bahattin (2024), **Mitoslarda, Dinî Anlatılarda ve Tarihte Ötekinin Görünümleri**, Sonçağ Yay., Ankara.

² Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kafkas Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Gürcü Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, E-Posta: sudancetinkaya2010@hotmail.com, [ORCID](https://orcid.org/0000-0003-0227-4219). 0000-0003-0227-4219

ÖZ

Dr. Bahattin Şeker tarafından kaleme alınan *Mitoslarda, Dinî Anlatılarda ve Tarihte Ötekinin Görünümleri*, kimlik, ötekilik ve toplumsal algılar üzerine kapsamlı bir analiz sunan akademik bir çalışmadır. 2024 yılında SONÇAĞ Yayınları tarafından yayımlanan eser (ISBN: 978-625-5537-09-6, Yayın No: 2721), “öteki” kavramının tarihsel, kültürel ve felsefi temellerini ele alarak bireylerin ve toplumların ötekine bakışını sorgulamaktadır. Yazar, disiplinlerarası bir yaklaşım benimseyerek toplumsal normlar, kimlik inşası, yabancılaşma ve dışlanma süreçlerini derinlemesine analiz etmektedir. Ötekileştirme olgusunu sadece sosyal bir yapı olarak değil, bireyin kendini inşa etme sürecinin ayrılmaz bir unsuru olarak değerlendiren Şeker, bu çerçevede edebiyat, sosyoloji ve psikoloji alanlarından yararlanarak ötekiliğin nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Eserde, insanlık tarihi boyunca toplumların kendilerini tanımlarken bir “öteki” yaratma gerekliliği vurgulanmaktadır. Yazar, farklı kültürel geleneklerde yer alan mitolojik anlatıları, kutsal metinlerdeki öteki figürlerini ve tarihsel süreçlerde ortaya çıkan ötekileştirme pratiklerini inceleyerek bu algının zaman içindeki dönüşümünü gözler önüne sermektedir. Aynı zamanda, modern dünyada ötekileştirmenin hâlâ süregelen bir olgu olduğu ve bunun sosyo-politik yansımaları üzerinde durulmaktadır. Bu çalışma, mitoloji, dinî söylemler ve tarihsel örnekler üzerinden ötekileştirmenin nasıl şekillendiğini analiz ederek ötekilik kavramına eleştirel bir bakış sunmaktadır. Kitap, birey ve toplum arasındaki kimlik ilişkilerini daha iyi anlamak isteyen araştırmacılar için önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mitos, Öteki, Ötekileştirme, Dinî Anlatı, Kimlik, Yabancılaşma.

THE ASPECTS OF THE OTHER IN MYTHS, RELIGIOUS NARRATIVES, AND HISTORY

ABSTRACT

The Aspects of the Other in Myths, Religious Narratives and History, written by Dr. Bahattin Sheker, is an academic study that offers a comprehensive analysis on identity, otherness and social perceptions. Published by SONCAG Publications in 2024 (ISBN: 978-625-5537-09-6, Publication No: 2721), the work examines the historical, cultural and philosophical foundations of the concept of the “other” and questions the perspective of individuals and societies towards the other. The author adopts an interdisciplinary approach and deeply analyzes social norms, identity construction, alienation and exclusion processes. Sheker, who evaluates the phenomenon of otherness not only as a social structure but also as an

inseparable element of the individual's self-construction process, reveals how otherness is shaped by drawing on the fields of literature, sociology and psychology within this framework.

The work emphasizes the necessity of societies throughout human history to create an “other” while defining themselves. The author examines mythological narratives in different cultural traditions, other figures in sacred texts, and practices of othering that have emerged in historical processes, revealing the transformation of this perception over time. At the same time, it focuses on the fact that othering is still a continuing phenomenon in the modern world and its socio-political reflections. This study offers a critical perspective on the concept of otherness by analyzing how othering is shaped through mythology, religious discourses, and historical examples. The book is an important resource for researchers who want to better understand the identity relations between the individual and society

Keywords: Myth, Other, Othering, Religious Narrative, Identity, Alienation.

GİRİŞ: ÖTEKİNİN İZİNDE

İnsanlık tarihi boyunca toplumlar, kendilerini tanımlarken bir “öteki” yaratmak zorunda kalmışlardır. Öteki, bazen bir düşman, bazen bir yabancı, bazen de içerideki tehdit olarak algılanmış ve farklı yollarla dışlanmışır. Bahattin Şeker’in *Mitoslarda, Dinî Anlatılarda ve Tarihte Ötekinin Görünümleri* adlı eseri, bu ötekileştirme sürecinin nasıl işlendiğini anlamak için tarihsel, dinî ve mitolojik anlatılara yönelerek kapsamlı bir inceleme sunmaktadır.

Kitap, ötekiliği yalnızca sosyal bir yapı olarak değil, insanın kendisini inşa ederken kaçınılmaz olarak başvurduğu bir yöntem olarak da değerlendirir. Şeker, bu süreci “*Öteki aslında insanın kendisini fark etmesiyle ortaya çıkan bir kavramdır.*” (Şeker, 2024: 3) diyerek özetler. Bu cümle, modern sosyolojinin ve felsefenin de üzerinde durduğu temel bir gerçeğe işaret eder: Birey veya toplum, kendi kimliğini belirleyebilmek için ötekinin varlığına ihtiyaç duyar.

Eser, ötekileştirmenin tarihsel sürekliliğine vurgu yaparken, mitolojiden dinî metinlere, oradan da tarihsel olaylara kadar geniş bir yelpazede örnekler sunarak okuyucuyu bu sürecin kaçınılmazlığı üzerine düşünmeye sevk eder.

1. KADİM BİR SORUN: “ÖTEKİ”

1.1. Mitoslarda Ötekilik: Tanrılar, İsyancılar ve Sürülenler

Mitolojiler, toplumların kolektif hafızasında şekillenen, kültürel ve toplumsal normları yansıtan anlatılar olarak ötekileştirmenin en eski biçimlerini gözler önüne serer. Bahattin

Şeker, mitolojik anlatılarda ötekiliğin nasıl işlendiğini Homeros ve Hesiodos'un metinlerinden Sümer mitoslarına kadar uzanan geniş bir çerçevede ele almaktadır. Mitoloji, yalnızca fantastik anlatılar sunmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal hiyerarşileri ve iktidarın sürdürülebilirliği için hangi unsurların dışlanması gerektiğini de kodlar.

1.1.1. Kronos ve Ötekileştirilen Çocuklar

Yunan mitolojisinde ötekileştirmenin en çarpıcı örneklerinden biri Kronos'un çocuklarını yemesidir. Hesiodos'un *Theogonia*'sında anlatıldığı üzere, Kronos, kendi çocuklarının bir gün onu tahttan indireceği kehanetini öğrenince, onları doğar doğmaz yutar. Rhea, oğlu Zeus'u kurtararak onu saklar ve Zeus, babasına karşı bir savaş açarak onu devirir. Ancak Rhea, oğlu Zeus'u kurtararak onu saklar ve Zeus, babasına karşı bir savaş açarak onu devirir (Şeker, 2024: 6-7). Bu anlatı, sadece mitolojik bir hikâye değil, aynı zamanda iktidar sahiplerinin potansiyel tehditleri nasıl bastırmaya çalıştığını da simgeler. Şeker, bu anlatıyı günümüz siyasetindeki iktidar mücadeleleriyle ilişkilendirerek, otoritelerin varlıklarını sürdürebilmek için muhalifleri nasıl susturmaya çalıştıklarını örneklerle açıklamaktadır.

1.1.2. Prometheus: Bilginin ve Aydınlanmanın Ötekileştirilmesi

Prometheus'un insanlara ateşi vermesi ve bunun sonucunda Zeus tarafından Kafkas Dağları'na zincirlenmesi (Aiskhylos, Prometheus Bound, 10-30), bilgi ve gücün belirli bir otorite tarafından denetlenmesi gerektiği düşüncesinin mitolojideki yansımalarından biridir. Burada, insanlara bağımsızlık kazandıran bilginin cezalandırıldığı görülür. Şeker, Prometheus'un ötekileştirilmesini günümüz bilim ve bilgi otoriteleriyle ilişkilendirerek modern çağda bilginin nasıl manipüle edildiğini ve hangi tür bilgilerin tehlikeli olarak görüldüğünü tartışır.

1.1.3. Hepaistos: Fiziksel Farklılığın Ötekileştirilmesi

Mitolojideki bir başka ötekileştirme örneği, çirkinliği nedeniyle Olimpos'tan atılan Hepaistos'tur. Homeros'un *İlyada*'sında anlatıldığı üzere, Hepaistos'un çirkin doğduğu için annesi Hera tarafından reddedilmesi ve Olimpos dağından atılarak sakat kalması (İlyada, 18: 394-405), tarih boyunca fiziksel farklılıkların nasıl bir dışlanma sebebi hâline getirildiğinin mitolojik bir göstergesidir (Şeker, 2024: 10). Bu anlatı, antik çağ toplumlarında estetik ve fiziksel normların nasıl bir toplumsal kabul mekanizması oluşturduğunu gözler önüne serer.

1.2. Dinî Anlatılarda Ötekilik: Şeytanlar, Katliamlar ve Kadınlar

Dinî anlatılar, ötekileştirmenin en sistematik biçimde işlendiği metinlerdir. Bahattin Şeker, Kur'an-ı Kerim, Tevrat ve İncil gibi kutsal kitaplarda yer alan metinlerde ötekileştirmenin

nasıl anlatıldığını detaylı bir şekilde açıklamaktadır. Dinî anlatılar, “öteki”yi yaratma sürecinde en güçlü araçlardan biri olmuştur. Kitap, bu durumu üç ana örnek üzerinden ele almaktadır:

1.2.1. İblis ve Tanrının Ötekisi

Şeytan’ın Âdem’e secde etmeyi reddetmesi ve kibri nedeniyle cennetten kovulması (Şeker, 2024: 12-13), ötekileştirmenin ilahi bir düzlemde nasıl işlediğini gösterir. İblis’in “Ben ateşten yaratıldım, o ise çamurdan.” (Yazır, 2020: Araf 7, 12-18), diyerek Âdem’i aşağı görmesi, dinî anlatılarda sınıfsal ve ırksal hiyerarşilerin nasıl inşa edildiğini de düşündürür. Şeker, burada İblis’in konumunun modern toplumlarda “ötekileştirilen” bireylerin durumu ile paralellik taşıdığı yorumunu (yapmasa da) yapmaktan kaçınır, ancak metin bu çıkarımı yapmaya oldukça müsaittir.

1.2.2. Habil ve Kabil: Kardeşin Kardeşi Ötekileştirmesi

İlk cinayetin konu edildiği Habil ve Kabil anlatısında (Tevrat, Yaratılış 4: 1-16), ötekileştirmenin yalnızca dışsal düşmanlara karşı değil, aynı zamanda kardeşler arasında da meydana gelebileceği görülür. Kabil’in kardeşini öldürmesi, kıskançlık ve güç arayışı temelinde gelişen ötekileştirme dinamiklerine örnek teşkil eder. Bu bağlamda Şeker (2024: 15-18), dinî anlatılarda yer alan kurban ritüellerine odaklanarak kurbanın kabul edilip edilmemesi sürecinin bireyler arasında nasıl bir ayrım yaratabileceğini ve bu ayrımın ötekileştirmeye nasıl zemin hazırladığını detaylı biçimde analiz etmektedir.

1.2.3. Kadının Ötekileştirilmesi: Lilith ve Havva

Kitabın en çarpıcı kısımlarından biri, Kitab-ı Mukaddes’te geçen Havva’nın yaratılışı ve Lilith efsanesi üzerinden kadınların tarih boyunca öteki olarak konumlandırılmasına dair tartışmadır (Şeker, 2024: 26-30). Tevrat’ta Havva’nın Âdem’in kaburgasından yaratılması (Yaratılış 2: 21-23), kadının erkeğe bağımlı bir varlık olarak tanımlanmasını sağlamıştır. Lilith ise, bağımsızlığı nedeniyle ötekileştirilmiş ve “iblis” olarak kodlanmıştır (Ben Sira Alfabeti, 700-1000). Şeker burada Lilith’in cinsellik, özgürlük ve başkaldırı ile ilişkilendirilmesini ele alır ve bu anlatının ataerkil toplumların kadın düşmanlığına nasıl meşruiyet kazandırdığını inceler.

2. TARİHSEL SÜREÇTE ÖTEKİLİK: BARBARLARDAN MODERN GETTOLARA

Şeker, tarih boyunca ötekileştirmenin nasıl şekillendiğini Roma’dan Orta Çağ’a, sömürgecilikten modern ayrımcılığa kadar detaylı bir şekilde incelemektedir. Ötekileştirme, yalnızca toplumsal ve kültürel ayrımlarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda ekonomik ve politik bir araç olarak da kullanılmıştır. Bu bağlamda, tarihsel süreç içinde farklı dönemlerde ötekileştirme pratiklerinin nasıl meşrulaştırıldığı ve bu süreçlerin hangi söylemler üzerinden inşa edildiği ele alınmalıdır.

2.1. Roma'nın "Barbar" Tanımı

Roma İmparatorluğu, kendi sınırlarının dışındaki halkları "barbar" olarak tanımlayarak onları medeniyetin dışında bırakmıştır (Şeker, 2024: 37). Bu tanım, yalnızca etnik bir ayrımcılığı ifade etmekle kalmamış, aynı zamanda Roma'nın kültürel ve siyasi üstünlüğünü vurgulayan bir ideolojiye dönüşmüştür. Roma hukukunun ve yönetim anlayışının merkezinde yer alan bu ayrım, Roma'nın fetih politikalarını meşrulaştırmada önemli bir rol oynamıştır. Özellikle Cicero ve Tacitus gibi düşünürlerin yazılarında, barbar kavramının Roma'nın egemenlik iddiasını haklı göstermek için nasıl kullanıldığı gözlemlenebilir. Ayrıca, Roma'nın barbar olarak nitelendirdiği toplulukların, aslında karmaşık sosyal ve ekonomik yapılar geliştirdiği, modern tarih yazımında daha fazla vurgulanmaktadır.

2.2. Orta Çağ'da Sapkınlar ve Yahudiler

Orta Çağ Avrupa'sında, özellikle Katolik Kilisesi'nin etkisiyle, toplumsal bütünlüğü tehdit ettiği düşünülen gruplar sapkın olarak nitelendirilmiş ve dışlanmıştır. Bu dönemde Yahudiler, ekonomik ve dinî gerekçelerle gettolara hapsedilmiş ve çeşitli toplumsal kısıtlamalara maruz bırakılmıştır (Şeker, 2024: 40-43). Engizisyon mahkemeleri ve dinî dogmalar, bu ayrımcı politikaları destekleyen en önemli unsurlar olmuştur. 12. ve 13. yüzyıllarda Avrupa'da Yahudilere karşı yürütülen pogromlar, ekonomik kriz dönemlerinde günah keçisi yaratma eğiliminin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Ötekileştirmenin bu bağlamda sadece dinî bir olgu olmadığı, aynı zamanda ekonomik ve politik krizlerin bir sonucu olduğu da görülmektedir.

2.3. Yeni Dünya'nın Keşfi

15. ve 16. yüzyıllarda Avrupalılar, karşılaştıkları toplumları "vahşi" olarak tanımlayarak onların kültürel ve ekonomik sömürüsünü meşrulaştırmıştır (Şeker, 2024: 50). Bu süreç, yalnızca keşiflerin bir sonucu olarak değil, aynı zamanda Avrupa merkezli üstünlük anlayışının bir tezahürü olarak görülmelidir. Avrupa merkezli yayılmacı söylemler, sömürgecilik döneminde yalnızca ekonomik ve siyasi çıkarları değil, aynı zamanda kültürel üstünlük iddialarını da meşrulaştırmaya çalışmıştır. Kolonyal söylem, keşfedilen topraklardaki halkları medeni olmayan, ilkel ve eğitime muhtaç olarak tanımlayarak, sömürgeleştirme politikalarına ideolojik bir temel sağlamıştır. Özellikle İspanyol misyonerleri ve sömürge yöneticileri, yerli halkların din değiştirmesini ve Avrupalı yaşam biçimlerine adapte olmalarını bir zorunluluk olarak görmüştür. Bu noktada, Bartolomé de las Casas gibi bazı entelektüellerin sömürgecilğe karşı eleştirileri öne çıksa da genel söylem yerli halkları Avrupalı normlara entegre etmeyi amaçlayan bir hegemonya biçimi olarak sürdürülmüştür.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bahattin Şeker'in *Mitoslarda, Dinî Anlatılarda ve Tarihte Ötekinin Görünümleri* adlı eseri, ötekileştirme olgusunu tarihsel, mitolojik, dinî ve sosyolojik boyutlarıyla ele alarak kapsamlı bir analiz sunmaktadır. Kitap, ötekileştirmenin yalnızca geçmişe ait bir olgu olmadığını, aksine günümüzde de farklı biçimlerde devam eden bir toplumsal dinamik olduğunu göstermektedir.

Şeker, mitoslarla başlayan ve modern dünyaya uzanan geniş bir zaman aralığında, ötekileştirmenin nasıl şekillendiğini açıklamaktadır. Gaia'nın kocası Uranos'u deviren Kronos, kendisinin de aynı sonla karşılaşacağı kehanetinden korkarak çocuklarını yutar; bu, iktidarını kaybetme korkusunun onu acımasız ve zalim bir hükümdara dönüştürdüğünü gösterir. Kronos'un çocuklarınca yok edilme korkusundan, Zeus'un Prometheus'u cezalandırmasına; İblis'in Âdem'e karşı üstünlük iddiasından, Habil ve Kabil kıssasındaki kıskançlığa; Roma'nın "barbar" kavramından, Orta Çağ Avrupası'nda sapkınların ve Yahudilerin gettolara hapsedilmesine kadar, insanlığın kendi kimliğini inşa ederken sürekli olarak bir "öteki" yarattığını belirtmektedir.

Kitabın temel argümanlarından biri, ötekileştirmenin yalnızca bireysel ya da küçük gruplar arasında değil, devletler, toplumlar ve hatta dinler düzeyinde sistematik bir yapı hâline geldiğidir. Özellikle dinî anlatılarda ötekileştirmenin nasıl ilahi bir düzenin parçası hâline getirildiği, bunun meşrulaştırıcı bir araç olarak nasıl kullanıldığı kitabın en çarpıcı bölümlerinden biri olarak öne çıkar. İblis'in Âdem karşısındaki kibri ve lanetlenmesi, Havva'nın Âdem'in kaburga kemiğinden yaratılması, Lilith'in şeytanlaştırılması gibi anlatılar, erkek egemen toplumların tarih boyunca kadınları ve farklı toplulukları nasıl "öteki" olarak konumlandığına dair önemli ipuçları vermektedir.

Ancak kitapta ötekileştirmenin sadece mitolojik ve dinî anlatılarla sınırlandırılmadığını görmek önemli. Şeker, tarihi süreçte nasıl yeni "ötekiler" yaratıldığını incelerken özellikle Avrupa'nın sömürgecilik dönemine dair yaptığı analizlerle günümüze uzanan bir perspektif sunuyor. Yeni Dünya'nın keşfiyle birlikte Avrupalılar, karşılaştıkları toplumları "vahşi", "eksik" ve "medenileştirilmesi gereken" olarak tanımlayarak kültürel ve ekonomik sömürünün meşruiyetini oluşturmışlardır. Bu durum, modern sömürgeciliğin temellerini atmış ve günümüzde bile devam eden ırksal, kültürel ve dinî ayrımcılığın zeminini hazırlamıştır.

Öte yandan, kitap günümüz dünyasındaki ötekileştirme pratiklerine doğrudan değinmese de okuyucuya bugünü sorgulama fırsatı sunar. Ötekileştirme, geçmişin bir kalıntısı değil, modern toplumların hala temel dinamiklerinden biridir. Günümüzde mülteciler, azınlık gruplar, farklı etnik kimlikler ve inanç grupları benzer biçimlerde dışlanmaya devam ediyor. Ötekileştirmenin tarihsel köklerini anlamak, bugünün

dünyasında ayrımcılıkla mücadele etmek için kritik bir adım olabilir.

Son olarak, kitabın en büyük katkılarından biri, ötekileştirmenin kaçınılmaz olup olmadığı sorusuna verdiği dolaylı cevaptır. Tarih boyunca her toplum kendi kimliğini “öteki” üzerinden tanımlamış olsa da bu sürecin sorgulanması mümkündür. Ötekileştirme, toplumsal düzenin doğal bir parçası gibi görünse de aslında ideolojik ve politik bir araçtır. Dolayısıyla, bu yapının farkına varmak ve onu dönüştürmek mümkündür. Şeker’in kitabı, sadece geçmişe bakmakla kalmayıp, okuyucuyu bugünü ve geleceği düşünmeye de teşvik etmektedir. Bu bağlamda *Mitoslarda, Dinî Anlatılarda ve Tarihte Ötekinin Görünümleri*, yalnızca akademik çevreler için değil, toplumsal ayrımcılık ve dışlama süreçlerini anlamak isteyen herkes için önemli bir başvuru kaynağıdır. Ötekileştirmenin köklerini anlamak, onunla mücadele etmenin ilk adımıdır ve Şeker’in çalışması, bu anlamda güçlü bir düşünsel temel sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Şeker, Bahattin (2024), *Mitoslarda, Dinî Anlatılarda ve Tarihte Ötekinin Görünümleri*, Sonçağ Yay., Ankara.

Elmalılı, Hamdi Yazır (2000), *Kur’an-ı Kerîm ve Türkçe Mealî*, (Sadeleştirenler: Yakup Çiçek, Necat Kahraman), Temel Neşriyat, İstanbul.